

НАТО без України

Сьогодні, коли йдеться про відновлення цивілізованих міжнародних правил поведінки держав у Європі, цінності демократії та стабілізацію на континенті, Україна, жодним чином не втрачаючи якості фактору позитивного впливу своїм прикладом на Росію, набула й ваги форпосту цивілізації на кордоні з варварством. НАТО вперто не хоче цього визнавати, повторюючи, що зона відповідальності Альянсу в Європі обмежується кордонами держав-членів. Водночас ця позиція, по суті, побічно легітимізує російську агресію в Україні.

Стор. 8

Російсько-український конфлікт як новий виклик світовій системі безпеки

Брексітизація Європейського Союзу

Сінгапур в АСЕАН (історико-політичний нарис)

Історичні та дипломатичні уроки доктрини Монро для міжнародно-політичного регіону Латинської Америки
Панамський канал, споруджений та повністю підконтрольний США, ставав символом доктрини Монро в політиці та дипломатії, комерції та економіці.

Стор. 48

НАТО без України

Із закінченням «холодної війни» для НАТО у Європі виникла нова ситуація. Як вважає Дж. Гудбі, «до 1992 р. двополюсний світовий порядок вже припинив своє існування, у Сполучених Штатах почали з'являтися ознаки повороту до квазіізоляціонізму, а незалежність України постала ключовим елементом, що враховувався в оцінці європейської безпеки». Це напівправа, гірша за брехню: йшлося виключно про попередження вступу України до «ядерного клубу». В Києва було достатньо причин турбуватися про наявність російської загрози, і американський дипломат це визнав: «...інтереси Росії у сусідніх із нею країнах не без підстав можна кваліфікувати як експансіоністські, а Кремль володіє надто великою, не обмеженою законом, силою, щоб вважати його демократичним». Але жодних ознак визнання ролі успішної України як єдиного можливого засобу силою прикладу вплинути на процес демократизації Російської Федерації не спостерігалося. При цьому, як прагнув довести Дж. Гудбі, стабільний мир у Європі вимагає подолання її розколу, що, у свою чергу, неможливо поза «глибшого укорінення демократії у Росії» та «її слідування загально визнаним правилами міжнародної поведінки». Водночас за Росією визнавалося «право» «...кидати велику тінь: могутність плюс географія надають вплив». Тільки свідоме самозасліплення могло призвести Дж. Гудбі

до висновку (навіть у 1998 р., коли завершувалася його робота над книгою), що «шлях, пройдений Росією від жорсткого авторитаризму до сприйняття демократичної практики, насправді вражаючий».

Серед головних причин подібного самозасліплення, вплив якого відчувається у політиці НАТО щодо України і сьогодні, назвемо:

- досі існуюче захоплення у Вашингтоні від «вдалої операції» з позбавлення України ядерного арсеналу, при цьому питання про її довготривалі наслідки в адміністраціях Дж. Буша-старшого та Б. Клінтона навіть не обговорювалося, а «право» Росії на концентрацію зброї та успадкування ядерного статусу СРСР не піддавалося жодному сумніву;

- абсолютний пріоритет на початку 90-х рр. збереження ДНЯЗ та американських домовленостей з СРСР/РФ про скорочення ядерних озброєнь, самоцінність яких була безумовною до часів Дж. Буша-молодшого, а згодом була відновлена Б. Обамою, незважаючи на російсько-грузинську війну 2008 р. та невдачу «перезавантаження» американо-російських відносин;

- пряме або опосередковане невизнання збереження незалежної суверенної України в якості «життєво важливого» фактора безпеки США/НАТО. Як результат – готовність нескінченно піддаватися на ядерний та інший шантаж

Москви;

- небажання протягом 25 років визнати існування російської загрози, природного імперського реваншизму Москви, прагнення «інтегрувати» Росію у Європу безвідносно до характеру кремлівського режиму та його терористичної природи, про який, щонайменш, свідчили дві війни у Чечні та агресії проти Грузії та України;

- переконання, м'яко кажучи – помилкове, у тому, що НАТО без України буцімто більш здатна «залучити до миру й партнерства» або стримувати РФ, ніж НАТО з Україною у її складі.

Відновлення України як незалежної держави на початку 1990-х рр. збіглося у часі з необхідністю для НАТО тимчасово змінити (як згодом виявилось, на наступні більш ніж двадцять років) свої основні функції – стримування агресії проти країн-членів та збереження стабільності міжнародної світової, зокрема й європейської, системи. Для adeptів «політичного реалізму» після розпаду СРСР було очевидним – Альянс має саморозпуститися із зникненням радянської загрози, що слугувала «головним мотивом» для його існування. Всупереч рекомендаціям «реалістів» (для більшості з яких, як і для геополітиків, українська незалежність – побічна набридлива тема, що лише заважає у відносинах з Москвою) НАТО знайшло собі місце у новому безпековому середови-

щі, трансформуючись у структуру зі стабілізації регіону Європи, що опинився у зоні турбулентності (Балкани), та як фактор позитивних перетворень у країнах Центрально-Східної Європи – колишніх сателітах СРСР. Пізніше до них приєдналися і країни Балтії. Втім, Україна залишилася поза належної, критично важливої для європейської безпеки, на мою думку, уваги Брюсселя.

Захід, зокрема його лідер у «холодній війні» – США, не бажав розпаду СРСР, але не міг цьому запобігти. Як свідчать американські дослідники Дж. Голдгейр та М. Макфол, після закінчення «холодної війни» для інтересів національної безпеки США (отже, і НАТО – прим. авт.) не було важливішою проблемою, ніж внутрішнє перетворення Росії на демократичних засадах та її інтеграція із Заходом. Комбінуючи у своїй зовнішній політиці «реалізм», що вимагав т.зв. «балансування сил» (за визнання надзвичайної слабкості Росії протягом 90-х рр.) та вілсоніанський лібералізм, який вимагав «демократизації» РФ (адже «демократії не воюють одна з одною»), США/НАТО досягли тимчасової стабілізації безпекового порядку в Європі. Але більш довготермінові наслідки цієї політики умиротворення Росії були катастрофічними, тому що в НАТО, як з'ясувалося вже у ХХІ-му столітті, не вистачило необхідних для цього засобів і ресурсів. Із точки зору «реалізму», пріоритет росієцентризму здавався

цілком виправданим. Але короткозорість Вашингтона й Брюсселя виявилася у недооцінці «українського фактора» як засобу демократизації Росії, а згодом – й стримування російського експансіонізму.

«В архітектурі наріжний камінь в арці замикає її, ставиться останнім на маківці та є опорою для всіх інших, пов'язаних із ним. Втім, – як наголосив президент Фондації Карнегі М. Абрамовиц у 1997 р., – існує істотна відмінність у практичному застосуванні наріжного каменя між архітектурою та політикою, і це є суттю порад Шермана Гарнета: розробники політики не можуть чекати до останнього включення України в якості наріжного каменя миру в Центральній і Східній Європі». Натівське невизнання стратегічної ваги України у політиці Альянсу щодо ствердження системи європейської безпеки завадив її розбудові на принципово новій основі.

Цілком природно, що після незаконної анексії Росією української АР Крим, вторгнення збройних сил РФ на схід України та виникнення завдяки Москві маріонеткового ОРДЛО традиційна та новітня аргументація щодо тези «Україна – не Росія» пабула новою актуальності. Не вдаючись до критики або підтримки цих аргументів (це не мій фак), вважаю, що її автори мають рацію. Росіяни і українці – два різні народи, й спроби об'єднати їх силою під орудою Москви – марна трата зусиль. Але співіснування двох народів у рамках російської, а згодом радянської імперії протягом більш ніж 300 років призвело до деяких особливостей взаємного сприйняття, які не можна ігнорувати. Як їх бачать із російського боку ілюструє висловлювання О. Шіропаєва: «Все-таки у ставленні росіян до українців, до України таїться щось ключове, доленосне для нас, росіян. Для українців Росія теж значуща, але

тільки як точка відштовхування, що допомагає усвідомленню своєї, української, ідентичності. Для росіян же Україна, навпаки, точка постійного тяжіння, ревнивої уваги, об'єкт поглинання як чогось «спокоєвічного свого» та переробки за власним зразком і подобою». Саме це треба було свого часу (але краще пізно, ніж ніколи) побачити та протиходом використати «ревниву увагу» до України для європеїзації Росії.

Неадекватне трактування політичним Заходом, зокрема керівництвом НАТО, значення та характеру так званої «близкості» двох народів призвело до трагічних подій в Україні та надало Російській Федерації можливості руйнувати підвалини безпеки й стабільності у Європі. З моменту виникнення незалежної російської держави після розпаду СРСР Захід, насамперед керуючись міркуваннями власної безпеки, сфокусувався на перетворенні Росії на демократич-

ну країну з ринковою економікою. Ані історія російської/радянської імперії, ані практики чеченських воєн з їх масовими систематичними порушеннями прав людини, включно з правом на життя, ані ілюзорний характер «демократичних» засад у РФ не враховувалися належним чином. Захід не бажав визнати, що в їхній політиці явно бракувало мотивації і, головне, – ресурсів та засобів впливу на напрямок трансформації Росії. Було цілком проігноровано той факт, що недосконала, але близька й далека водночас від Росії успішна Україна, яка має достатній для стримування РФ потенціал, була єдиним доступним важелем демократизації постімперії та позбавлення її потягу до агресії. Про те, що це не абстрактна, далека від реалій конструкція, а цілком реальний факт, у першу чергу, свідчить російська реакція на дві українські революції – Помаранчеву (2004 р., поміркована) та незакінчену Революцію Гідності (2013-2016 рр., агресивно-війшовничача).

Сьогодні, коли йдеться про відновлення цивілізованих міжнародних правил поведінки держав у Європі, цінності демократії та стабілізацію на континенті, Україна, жодним чином не втрачаючи якості фактору позитивного впливу своїм прикладом на Росію, набула й ваги форпосту цивілізації на кордоні з варварством. НАТО вперто не хоче цього визнавати, повторюючи, що зона відповідальності Альянсу в Європі обмежується кордонами держав-членів. Водночас

ця позиція, по суті, побічно легітимізує російську агресію в Україні. Вісім років із часів російсько-грузинської війни та два роки після російського вторгнення в Україну знадобилися для зміни риторики НАТО – від залучення РФ до спільної розбудови безпечного середовища в Європі до стримування з елементами діалогу з Москвою. Виконання Альянсом функції стабілізації Європи вимагає повномасштабного використання українського фактору як засобу політики щодо Росії, якому досі не надано належної ваги – ані в концептуальних засадах, ані у політиці НАТО.

Стратеги НАТО не бажають враховувати можливий сценарій хаосу та безладу в Росії. Як пише А. Умланд, «невтомне блефування російського керівництва та його «інформаційних воїнів» не повинно відволікати від факту, що тривала соціальну кризу в Росії можна вважати ще дуже добрим сценарієм і що нинішня рецесія може перерости у депресію. Навіть найгірший сценарій – хаотичний розпад Російської Федерації у випадку внутрішньополітичної боротьби – є доволі реальним. Військова інтервенція Росії в Україну та її наслідки в інших сферах закордонних і внутрішніх справ Росії відіграли роль каталізатора. Вони поглибили невирішені проблеми Росії, що існували раніше в різних галузях, зокрема у сферах державної адміністрації, регіонального розвитку, промислової структури, імміграції та еміграції, демографії, технологічних інновацій, управління бізнесом, охо-

рени здоров'я та вищої освіти. Твереза оцінка розмаїтих поточних економічних, політичних, дипломатичних і культурних проблем, невдач та провалів Москви, а також їхній спільний вплив викликає песимістичні прогнози на найближче майбутнє Росії».

Вдавшись до досить символічного покарання Росії за агресію проти України, Захід прагне якщо не попередити розпад РФ, то, щонайменше, відтермінувати його. Найбільше в НАТО побоюються перемоги у другій «холодній війні», після якої Альянсу явно не вдасться залишитися осторонь російських справ як у 90-х рр. ХХ ст. Це нахабно використовує Кремль, вважаючи, що чим більше він бреше й шантажує, вдаючись і до ядерного шантажу, тим більше Захід розв'язує йому руки на українському напрямку. Але якщо найгірший сценарій занепаду Росії всупереч бажанню Заходу все ж реалізується, то в НАТО для контролю ситуації та запобігання великій війні не з'явиться політико-військових інструментів кращих за ті, що може надати Україна.

Готуватися до найгіршо-

го сценарію вже сьогодні зовсім не означає наближати його здійснення, навпаки – це засіб попередити велику війну. Не варто було надихати Москву на подальшу агресію «відкриттями» у дусі «політичного реалізму» на кшталт того, яке Б. Обама зробив в інтерв'ю журналу «Атлантик»: «Справа в тому, що Україна – країна, що не є членом НАТО – буде уразливою для військового домінування Росії незалежно від того, що ми робимо». Ця заява прозвучала згодою на поразку України, якій не бажають належним чином допомагати Сполучені Штати і НАТО у російсько-українській війні. «По суті, президент Обама просто штовхнув Україну під російський автобус...», – прокоментував Д. Креймер.

Наведемо «найнейтральнішу», поширену в країнах НАТО формулу: «Україна приречена географією та історією мати нормальні відносини з Росією». Але що приховано за нею? Стимулювання Москви до встановлення саме таких відносин з Києвом на основі міжнародно-правових норм міждержавних відносин? Жодним чином. Це непряме

визнання за «старшим (хоча й молодшим за віком – прим. авт.) московським братом» права визначати засади зовнішньої і внутрішньої політики, включно з переглядом Конституції України. Недалеко від цієї формули стоїть й «повага» до територіальної цілісності України з боку НАТО за відмови надати країні необхідну для її відновлення у реальній перспективі допомогу. Більш того, аналіз Комплексної програми допомоги, яка міститься у спільній заяві Комісії НАТО-Україна на найвищому рівні на Варшавському саміті 2016 р., дозволяє стверджувати, що всі передбачені нею заходи спрямовані на модернізацію збройних сил України та підвищення рівня їх здатності до взаємодії з підрозділами Альянсу протягом 3-4 років, але аж ніяк не на створення потенціалу стримування Росії, здатного попередити її повномасштабну війну проти України.

Типовий наратив «політичних реалістів» щодо руйнівної для європейської безпеки російсько-української війни, за визначенням О. Мотиля, виглядає наступним чином: «Захід-США, ЄС та НАТО спробували розширити свій вплив у Східній Європі та перебрати контроль над Україною від Росії. У відповідь президент В. Путін, щоб захистити життєво важливі безпекові інтереси своєї країни, вдався до анексії Криму та вторгнення до Східної України. Західні поставки зброї Україні тільки призведуть до подальшої ескалації дій Путіна, оскільки інтереси Росії в ній набагато пере-

вищують інтереси Заходу. Будь-яке подальше втручання Заходу – чи то шляхом уведення санкцій, чи то постачанням зброї – завжди викличе адекватну російську відповідь, незалежно від ціни, яку заплатять російські економіка, політикум та суспільство». Погоджуючись в основному з п'ятьма тезами, що їх наводить американський політолог для розвінчування цих фальшивих аргументів реалістів, вплив яких відчувається у столицях багатьох країн-членів НАТО, спробуємо їх дещо розвинути.

По-перше, відсутні факти, які б підтверджували бажання Заходу перебрати в Росії контроль над Україною у будь-який момент з часу проголошення її незалежності у серпні 1991 року. «Битва за Україну» не відбулася через неявку одного з «суперників», а саме – Заходу. У 90-ті рр. РФ відкладала таку битву з одним учасником – собою – через дві війни у Чечні, політичну й економічну нестабільність, але зробила непоганий заділ для агресії, прикриттям підготовки якої слугували близько 300 договірних зобов'язань поважати суверенітет України та запевнень у вічній дружбі. США, а, отже, й НАТО, практично втратили стратегічний інтерес до України відразу після її ядерного роззброєння. Відносини Україна-НАТО, співробітництво з Альянсом завжди залишалися низькими порівняно з відносинами НАТО-Росія: порівняйте хоча б Основоположний Акт НАТО-РФ та Хартію Україна-НАТО. Відмова на Бухарестському саміті

у квітні 2008 р. надати Україні та Грузії План дій щодо вступу до НАТО призвела у серпні 2008 р. до російської агресії проти Грузії. Неадекватна млява реакція Заходу на порушення російсько-грузинських угод, а згодом спроба «перезавантаження» американо-російських відносин Б. Обамою розв'язали руки Кремлю для незаконної анексії української АР Крим та російського збройного вторгнення на схід України. Відсутність у коюніке Варшавського саміту НАТО 2016 р. навіть посилянь на купі ритуальні запевнення Бухаресту-2008 про те, що «двері Альянсу залишаються відкритими для України», досить красномовні.

По-друге, претензії на те, що розширення НАТО на Схід у 1999 та 2004 рр. збільшили загрозу безпеці Росії, не підтверджуються фактами. У 2006 р. автор цих рядків мав змогу поставити високому представнику військово-політичного істеблішменту РФ питання: «Чи є у вас стратегічні плани на випадок вторгнення військ НАТО в Росію?». У відповідь він заявив: «Звичайно, ні». Отже, ніякої реальної загрози з боку Альянсу Москва тоді не бачила й була не в змозі побачити, оскільки сама структура збройних сил НАТО після закінчення «холодної війни» визначала нездатність Альянсу до широко-масштабного наступу. Як з'ясувалося пізніше, в НАТО не було навіть засобів оборони, зокрема країн-своїх нових членів у конвенційній або гібридній війні. Тільки у 2017 р. відбудеться розміщення чотирьох батальйонів

НАТО у країнах Балтії та Польщі, щоб розвіяти сумніви у дієздатності 5-ої статті Вашингтонського договору про створення НАТО. Коментуючи рішення Брюссельської ради міністрів оборони країн-членів Альянсу (жовтень 2016 р.) про реалізацію цього рішення та повідомивши, що Канада, Німеччина, Нідерланди, Польща, Туреччина і США погодилися розмістити свої війська в Чорному морі для зміцнення там присутності НАТО, Генеральний секретар Альянсу Й. Столтенберг вважав необхідним підкреслити: «В НАТО не вважають, що Росія становить для нього неминучу загрозу».

Нагадаємо, країни-члени НАТО після «перемоги» у «холодній війні» різко зменшили витрати на оборону, що аж ніяк не сприяло модернізації їхніх збройних сил, а збільшення асигнувань на ці цілі досі залишається здебільшого на папері. Більше того, як власниця другого у світі ядерного потенціалу, Російська Федерація є «недоторканою», тобто має надійні гарантії безпеки від військового вторгнення.

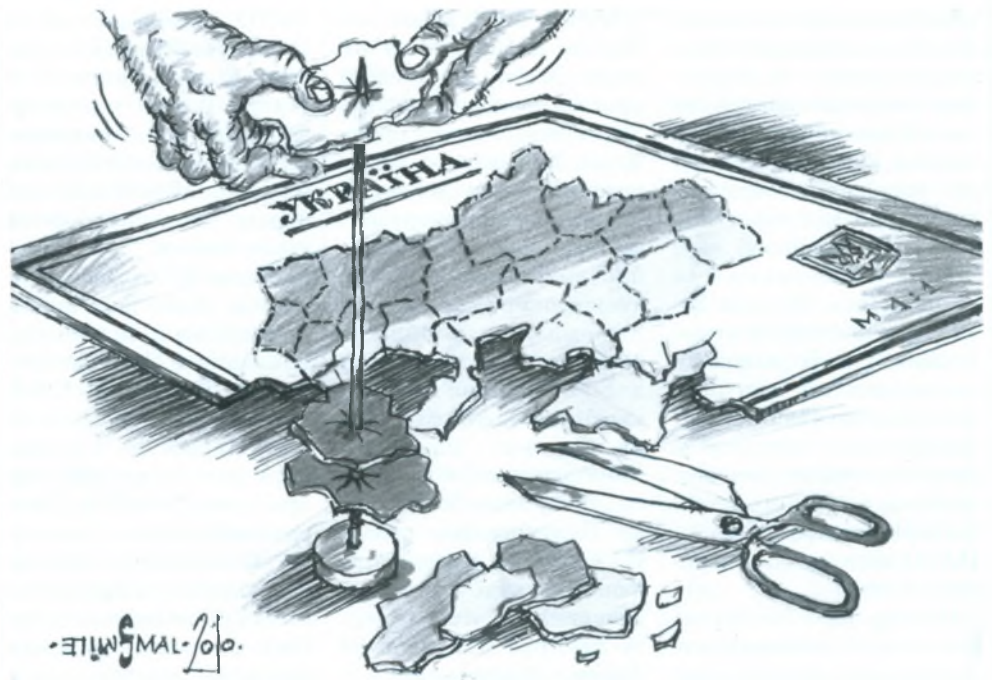
По-третє, путінська аргументація на користь захоплення Криму та вторгнення на схід України завжди з 2014 р. базувалася на «необхідності повернення священної кримської землі до Росії, захисту росіян та російськомовного населення в Україні від утисків з боку натівських посіпак – «фашистської хунти» у Києві». Путін неодноразово брехав із цього та різних інших приводів і порушував власні обіцянки західним лідерам.

По-четверте, припущення, згідно з яким інтереси Росії в Україні набагато більші за інтереси Заходу, не мають під собою жодної фактичної основи – якщо не вважати за таку фантомний імперський біль. Реалісти схильні багато просторікувати про тісні історичні, культурні та релігійні зв'язки між Росією та Україною, але дивляться на них не з позицій стороннього об'єктивного спостерігача, а очима Москви. Вони не бачать, як Путін кожного дня шматує ці зв'язки – з кожним вбитим російською зброєю українським вояком або цивільним. Найголовніше, у конструкції реалістів явно не вистачає власне українських інтересів, які неможливо реалізувати іншим способом, ніж у союзі із Заходом, шляхом інтеграції країни до НАТО. Географічно та політично Україна аж ніяк не далі від Заходу, ніж від Росії (та й швидко віддаляється у процесі націєтворення в умовах російської агресії). «Якщо Україна так багато значить для Росії в економічному, політичному, військовому вимірах, – вважає американський політолог Олександр Мотиль, – вона значить стільки ж для Європи (й Сполучених Штатів)». І зовсім не тому, що йдеться про «гру з нульовою сумою» в уявній «битві за Україну». Навпаки, розуміння цього необхідно НАТО для побудови безпечної Європи всупереч божевільним імперським маренням Кремля.

По-п'яте, відмова у наданні Україні оборонної зброї, тобто обмеження її суверенного права на самозахист, аргументується тим, що Путін піде на

ескалацію війни, незважаючи на ціну, яку йому доведеться заплатити. Але пропозицій про справжню ціну з боку Заходу – як то початок перемовин про вступ України до НАТО, або радикальне припинення західних закупок енергоносіїв в Росії, або виведення з неї усіх західних компаній, або введення на територію України підрозділів ППО країн-членів НАТО чи «закрите небо» України на прохання Києва від польотів військової авіації будь-якої зарубіжної держави, або надання можливостей Києву відновити обмежений ядерний потенціал чи створити замість нього сучасну конвенційну зброю з близькою до ядерної нищівною силою – досі ще не надходило. У будь-якому разі оцінка гіпотетичної поведінки Кремля не дозволяє вважати її раціональною й вона не вкладається у річище догм політичного реалізму.

О. Мотиль, мабуть з природної делікатності, навіть не зачіпає улюблений міф реалістів про «балансування сил», оскільки очевидна перевага Заходу в економічному та військовому потенціалі робить безглуздим порівняння за окремими параметрами. Тут, шоправда, на допомогу Кремлю приходять неореалісти, які пропонують балансувати не сили, а їхнє сприйняття (загрози). У створенні загроз, зокрема у ядерному шантажі, Москва справді неперевершена. Але в даному випадку лякається той, кому вигідно лякатися та висловлювати «глибоке занепокоєння» (порахуйте, скільки разів воно

зустрічається у спільній заяві Комісії НАТО-Україна на найвищому рівні на Варшавському саміті 2016 р.). Натомість шантажисту треба вказати на його справжнє місце (вагу) у світових справах.

Урешті, О. Мотиль проходить повз відому догму реалізму про держави – білярдні кулі, що стикаються на міжнародній арені, тобто відсутність необхідності розглядати внутрішні фактори формування зовнішньої політики. Уся зовнішня політика В. Путіна спрямована на внутрішнього споживача, тобто збереження режиму при владі, характер московського режиму (Системи) має визначальне значення для розуміння російсько-української війни. Це переконливо доводить російський політтехнолог Г. Павловський у своєму есеї «Мир як війна за війною: російська машина ескалацій у XXI столітті». Він, зокрема, пише про російську

Систему, до появи якої на світ він був свого часу причетний: «Система РФ – це стійкий зразок російської поведінки, яка радикалізує задачі там, де слід було їх вирішувати. Ми створюємо слабкокеровані надзвичайні події, потім вдаємося до їх ескалації – тільки заради того, щоб влада знову виступила незамінним вартовим від найгіршого лиха. Сьогодні всі із задоволенням говорять про «світовий хаос», але по-різному бачать його джерело (В Україні різних точок зору на джерело хаосу немає – у Європі це однозначно Росія. – прим. авт.). Важливе питання, хто тут Росія – спонсор безладу чи тільки його бенефіціар? Світ хаотичний, і Росія не більше за інших внесла до нього хаосу (Більше! Абсолютний чемпіон серед постійних членів Ради безпеки ООН з часів російсько-грузинської війни 2008 р. – прим. авт.). Росія використовує [...] конфлікти,

збираючи з них пірамідки воєнних ескалацій. Особисто Путіну неависний будь-який безлад, але він вимушений ним приторговувати: гіркий гумор становища, скасувати яке не в його владі. [...] Візіонерство в ідеології легко доповнюється конвеєром ескалацій з надалі неминучим їх експортом. У самій Росії виробництву конфліктів за визначеною межею немає чого робити. Ідеологічні фікції «секретів світоустрою» дозволяють Кремлю відчувати себе останньою інстанцією істини. Світоустрій (зокрема у Європі – прим. авт.) не потрібно підтримувати тому, хто самого себе вважає відповідним нормі». Питання не в тому, чи бачать у НАТО ці наріжні засади антиєвропейської політики путінської Росії. Проблема полягає у тому, чи готовий Альянс знайти адекватну відповідь на виклики Кремля європейській та світовій безпеці.

Справжні масштаби наслідків т.зв. «української кризи» показує А. Умланд («Глобальні наслідки «української кризи». Занепад Росії та євроазійська безпека на початку XXI століття»): «...її вважають за ганебну поразку ЄС і НАТО. А дехто припускає, що злочасна «криза» в Україні матиме лише дуже незначні наслідки за межами Східної Європи. [...] Утім, деякі наслідки анексії Криму, яку здійснила Росія, і прихованої інтервенції на Донбасі виходять далеко за межі Східної Європи. [...] По-перше, вони стосуються міжнародних зусиль, спрямованих на боротьбу з розповсюдженням зброї масового знищення. По-друге, вони ставлять під сумнів стабільність нинішнього російського режиму і затьмарюють загальні перспективи Росії. По-третє, вони погіршують прогнози панєвропейського співробітництва та асоціації на Північній півкулі нового століття. [...] «Українська криза» стоїть на заваді... створенню спільної зони торгівлі та безпеки від Ліссабона до Владивостока».

У травні 2016 р. група експертів з міжнародних відносин – колишніх високих посадовців у адміністраціях демократичної і республіканської партій – під егідою впливового Центру нової американської безпеки опублікували рекомендації наступному – 45-му – президенту США «Розширюючи американську силу. Стратегія поширення участі США у Світовому порядку на конкурентних засадах». Одним із співголів проекту виступив Р. Коган,

автор відомої критичної щодо зовнішньої політики США в останнє десятиліття програмної статті «Супердержави не йдуть на пенсію». У доповіді, зокрема, констатується: «США мають достатню військову, економічну та політичну силу, щоб відігравати провідну роль у захисті правового міжнародного порядку (зруйнованого Російською Федерацією шляхом незаконної анексії АР Крим та збройним вторгненням на схід України – прим. вт.). Отже, для наступного президента принципове питання полягає не в тому, чи є в Америки необхідні засоби для активнішого міжнародного лідерства, а в тому, чи американській уряд має належну волю для цього».

Визначаючи роль Європи, з якої виокремлено Україну, в стратегії США, автори підкреслюють: «Навіть у світі, де відчуваються зсуви економічної та політичної сили, трансатлантичне співробітництво залишається фундаментом та ядром ліберального світового порядку. Історично найбільші зовнішньополітичні досягнення США набувалися разом з нашими найближчими союзниками в Європі». Отже, «треба надати надійні гарантії безпеки союзникам по НАТО, які перебувають на передньому краї з Росією. Враховуючи сучасну російську поведінку, не можна далі ігнорувати можливий виклик країнам-членам НАТО, які мають спільні кордони з Росією. Країни Балтії є особливо вразливими для прямої атаки або більш складної «гібридної» війни, яку Росія веде в Україні». Тут погляди

американських експертів близькі до рекомендацій Варшавського саміту НАТО у 2016 р.

Стратегічним завданням для США є Україну «стабілізувати та міцно прив'язати до Європи». Для цього треба «забезпечити українські збройні сили підготовкою та обладнанням (не зброєю! – прим. авт.), необхідними для опору силам, за якими стоїть Росія, та власне російським силам, які проводять операції на українській території». Авторами доповіді окремо підкреслено, що «не пропонується, аби Україна коли-небудь набула спроможності протистояти російському війську в повному масштабі». При цьому «стратегія Путіна полягає у постійній підтримці нестабільності, сподіваючись, що врешті-решт Україна знову опиниться під російським впливом». «Твердість та рішучість у політиці США щодо України принесе додаткову вигоду в стримуванні Росії від агресії проти інших європейських держав, включно з тими, на які розповсюджуються зобов'язання Сполучених Штатів згідно зі статтею 5-ою» (Договору про створення НАТО, що визнає напад на одну з держав Альянсу нападом на всіх його членів. – прим. авт.). Логіка цих порад наступному президенту США вбивча: на Україну покладається почесна й відповідальна місія прислужитися бар'єром на шляху подальшої російської експансії, попередження війни проти країн-членів НАТО, що призведе до втягування до неї США, але при цьому їй відмовляється у збройних засо-

бах стримування агресора. Звичайно, вплив рекомендацій Центру нової американської безпеки на політику наступного Президента США не слід перебільшувати, але, на жаль, вони знаходяться в основному річці підходів НАТО до російсько-української війни.

Надзвичайно повільно до натівців доходить розуміння того, що «українська криза», тобто агресія РФ в Україні, безпосереднім чином стосується екзистійно важливих для Європи проблем. Парадоксальним чином, фактором «прискорення» стала варварська політика, військові злочини Російської Федерації у Сирії. Неможливість співробітничати з Москвою у цій країні підтримує засади аргументації європейських та американських «мюнхенців» на користь домовленості з В. Путіним про врегулювання «української кризи» за рахунок інтересів України шляхом реалізації т.зв. «мінських угод». Європа свого часу не побажала почути заклику Дж. Сороса «Прокинься!» та вагалася надати Україні необхідну допомогу: «...рятуючи Україну, ЄС рятує й себе». Альянсу, здається, час згадати відому формулу В. Черчілля: «Хто обирає між ганьбою і війною отримує і перше, і друге». Звичайно, сьогодні йдеться ще тільки про «холодну війну», якої так бажає уникнути НАТО.

Олександр ПОТЕХІН,
головний науковий співробітник відділу теорії та методології всесвітньої історії ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», доктор історичних наук